

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Peter Lyse
Foto: Utlånt av Marit Frøshaug

Jenny Lyse
Foto: Utlånt av Marit Frøshaug

Peter Lyse

Peter Lyse (15. april 1895 -12. desember 1982) ble født på plassen Orlangen. Orlangen er det lille huset mellom E16 og Steinsfjorden like nord for Kroksund. Amtsingeniøren sa en gang til Lars, Peters far "Du har nok bygd huset for nær veien du mannen min". Lars svarte: "Det er nok dere som har bygd veien for nært huset mitt". Huset hadde ligget der før veien ble bygd.⁽¹³⁾

I 1906 når Peter var 12 år flyttet Familien Orlangen til Lyse.⁽²⁾

I mai 1910 dro Peter hjemmefra, 15 år gammel. Han fikk med seg : et stikkeppe, ei pute, gryte og steikepanne, kopp skei, kniv og gaffel. Han begynte i smedlære, "men de var helvete han kåm te, å etter 1½ år var den plaga nåkk for'n"⁽³⁾.

Han sluttet og var med far sin på tømmerarbeid et års ti. Men Peter tjente nok i smedlæra til at han kunne kjøpe sin første sykkel.⁽⁴⁾

Våren 1914 begynte Peter hos en tømmermester i Hønefoss, og var med på å bygge Eikli skole.

Senere fikk han jobb i Oslo, giftet seg med "ei jente fra skauen", Jenny , f. Langbro (1888-1976). De bosatte seg på Lysaker. Peter var stadig tømmermann, blant annet for Nansen på "Polhøgda". Jenny sydde, blant annet for Fru Sigrid Nansen. Han fortsatte i tømmermannsyrket forskjellige steder på Østlandet frem til 1940 da han reiste hjem til Lyse og slo seg ned for godt.

I tiden på Lyse drev han en mangeartet virksomhet.

Peter Lyse:

- Var kommunestyrerepresentant i ti år. I kommunestyret representerte han både Høyre og Arbeiderpartiet uten å være medlem av noen av partiene.⁽⁵⁾
- Skrev avisartikler om aktuelle saker i kommunen, f. eks. bygging av nytt gamlehjem på 1970-tallet.⁽⁶⁾
- Engasjerte seg i restaurering av kirkeruinen på Stein.
- Hogg ut minnesteiner,⁽⁷⁾ blant annet minnesteinen over Karl Muggerud, krepseteinen oppfinner, og minnesteinen over Beduins biltur i 1901 som ble reist i Lærdal i 1976. I skogkanten på Lyse står også minnesteiner over hunder som Peter hadde.
- Reparerte veteranbiler.
- Tok initiativet til veteranbilløpet Oslo - Lærdal i 1976, 75 år etter Beduins reise.⁽⁷⁾
- Reiste på mange campingturer i Skandinavia med bil og telt.⁽⁸⁾
- Laget båter og modellerbåter, blant annet en kopi av Osebergskipet.
- Skrev boka "Attved Tyrifjorden".

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Peter Lyse med båtmodeller.
Foto: Kåre Norlid.VOLUND 1979

Jenny og Peter på kjelke.
Foto: Utlånt av Marit Frøshaug

Det er vel neppe å ta for sterkt i å si at Peter Lyse var en av Hole-bygdas mest markante personligheter i den senere tid. Hole historielag mener derfor at det er på tide at han får sin nettside. De opplysninger som er gitt her ble i hovedsaken samlet inn av Hans Viktil i forbindelse med Hole historielags møte om Lyse den 30.05.2001 . Det finnes en god del skriftlig materiale. Kildehenvisninger finnes under valget "Kilder" i menyen. Kilde for fotoer er gitt ved hvert foto. Dersom noen har ytterligere informasjon om Lyse, vennligst ta kontakt:

viktil@online.no

07.06.01 Viktil
Rev. 27.03.05

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Lars og Karen Lyse
Foto: Utlånt av Gerd Lohrviken

Peter Lyses nære slektninger.

Peter Jenserud Nordløkka (1849 - 1944), Peters farfar, bodde på plassen **Nordløkka**, en husmannsplass under Sundvollen.⁽¹⁴⁾ Nordløkka ligger i Dronningveien til høyre når man kjører oppover, like før den nederste skarpe svingen. Han hadde også vært husmann på Stein gård og var gift med **Inger Karoline** (1845 - 1920), datter av Lars Sundøen.⁽²⁶⁾ Peter Nordløkkas datter, **Karen Nordløkka** bodde også der og stelte for far sin i mange år.

Lars Lyse (Orlangen) (1870 -) Peters far, var født på Sundøya. Han var tømmermann, men hadde også kunstneriske evner. Han syslet med kunstmaling og skrev dikt. Lars var ellers litt av en "tusenkunstner". Han laget blant annet selv et fotografiapparat som nå finnes på Norsk Teknisk Museum.⁽¹²⁾

Karen Lyse (1863-), Peters mor, var født i Hønefoss. Hun var meget hageinteressert og dyrket mange vekster "som ingen der på bygda hadde sett før". Petter skriver om henne: " *Hu skrapa i hop hestemøkk å hadde i ei silletynne å hadde på vann, alt grodde å trivdes unner henne*".⁽¹³⁾

Peter hadde to søstre, Marta og Signe:

Signe døde i 1898, vel et år gammel. Peter fikk høre at det var Guds vilje at han tok Signe til seg i himmelens herlighet, men kommenterer: "*Kunne'n itte heller ha ti opp i herligheita den gamle kjerringa, hu Berte Sunne , som hadde det så vondt.*"⁽¹⁵⁾ Peter ble senere "fritenker", og angir denne hendelsen som begynnelsen på denne utviklingen.

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Marta Lyse

Foto: Utlånt av Marit Frøshaug

Marta Lyse (1894-) arbeidet i Oslo. På sin 60-årsdag ble hun takket for 34 års innsats som kjøkkensjef på Stefanhotellet.[\(24\)](#)

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Den gamle husmannsplassen.
Foto: Utlånt av Marit Frøshaug.

Plassen Lyse. Eierforhold

Jens Hansen.

Den eldste nedtegnelsen vi har funnet er en heftelse fra 1849⁽¹⁸⁾ hvor "bruken av plassen Laarvikkleven overdras Jens Hansen, kone og datter Maren". Plassen var da åpenbart en husmannsplass under Lorviken, og hadde navnet Laarvikkleven.

Jørgen Johansen

Hvordan det gikk med denne Jens Hansen vet vi ikke, men i 1877 blir det undertegnet en husmannskontrakt mellom John Laarvigen og Jørgen Johansen.⁽¹⁹⁾ Plassen overdras til Jørgens "*Brug og Benyttelse*" mot å skjære ti mål, arbeide i ti sommerdager og betale fire kroner i leie". Husene på plassen kjøper Jørgen for 120 kroner. I september 1895 blir "*Jørgen Johansen Laarvikklevens Enke*" Kari Andersdatter Laarvikkleven utsagt fra plassen, og må flytte innen faredagen i 1896 (14 april). Da Kari var fraværende og oppholdt seg på seteren Dammersplassen, ble utsigelsen forkynt for hennes datter, Anne Marie (Jørgensen, gift DeBorgh).

Lars Orlangen

I 1907 kjøper Lars Pettersen Orlangen eiendommen for 400 kroner av Hans Jørgen Laarvigen. Navnet "Lyse" på eiendommen er først nevnt i skylddelingsforretningen.⁽²⁰⁾ Lars Pettersen Orlangen var Petter Lyses far, og han tok senere navnet Lyse. Lars Lyse kjøpte til et stykke i 1913, slik at eiendommen fikk den utstrekningen den har i dag, ca. 25 mål. ⁽²¹⁾

Peter Lyse.

Etter Lars Lyse overtok sønnen Peter Lyse. Peter hadde ingen livsarvinger. Da han døde testamenterte han plassen til Norges Handikapforbund, eller til Norges Blindeforbund dersom Handikapforbundet ikke var interessert. Peters ønske var at stedet skulle brukes som kursted.⁽²²⁾ Disse fant imidlertid stedet uegnet, og solgte. For salgssummen ble det opprettet to legater som bærer Peter Lyses navn.

Viktil.

Astrid og Hans Viktil kjøpte eiendommen av Handikapforbundet i 1985.⁽²³⁾ Handikapforbundet skilte ut fritidseiendommen Lysne, som ble solgt til daværende leier, Hjørdis Knudsen. Astrid og Hans kjøpte i 1993 denne tilbake av Hjørdis' sønn, Kjell Schulte.

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Gamlestua 1999
Foto: Hans Viktil

Bygninger

Gamlestua

Det røde huset oppe i skogkanten var bolighus på husmannsplassen. Det var her Lars Orlangen (Lyse) flyttet inn med familien. Uthuset var dobbelt så stort som det som står igjen i dag. Dessuten var det flere små hus: smie, hønsehus etc..

Martaro.
Foto: Hans Viktil

Martaro

I 1935 bygde Lars Lyse ei hytte og et anneks for datteren sin, Marta. Hytta har fått navnet "Martaro".

Lysne

Sør for Martaro ligger en hytte som ble fraktet til Lyse fra Tyristrand, vi vet ikke når. Tømret er eldre

Kopiert fra gammel hjemmeside:

enn 1882. Hytta leide Lyse ut til diverse familier (1920: Marta Jørgensen, 1927: Elisabeth Emanuelsen, 1965: Karl T. Jørgensen / Kjell Schulte.

Hovedhus

Det gamle hovedhuset, låve og uthus satte Petter opp fra 1940 og utover. Det gamle hovedhuset og uthusene var tegnet av Peter. Han var en uhyre begavet mann på mange måter, men ingen arkitekt. Uthusene er lite pene, og upraktiske, det er blant annet en låve uten låvebro. Det gamle hovedhuset ble revet og nytt hus satt opp i 1999.

Det gamle hovedhset rives
Foto: Hans Viktil

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Husmands - Contract(19)

hvorefter undertegnede John Olsen Eier af Gaarden Laarvigen, overdrager til Brug og Benyttelse, den under nævnte Gaard liggende Plads Laarvigkleven, med de Grænser som nedenunder Gjorde udviset , til Jørgen Johansen.

1. Den Aarlige afgift, skal betales med, efter tilsigelse, at skjære 10 ti Maal og arbeide 10 ti sommerdage paa Gaarden samt Benteplassen, samt betale i Penger 4 fire kroner, hvilke dog ogsaa, vis Husmanden ønsker det af han kan betales med Arbeid efter gangbar Priis, alt paa Dendes Kost.
2. Gjærefang tilkommer Husmanden, i Gaardens Skov efter Udvisning, hvorimod til Brændeved ikke maa tages andet en Qvist og Stub.
3. Som Havnegang overdrages Husmanden Gaardens Ret til Havn i Udmarken, for de Dyr han kan føde paa Pladsen.
4. De eieren tilhørende og paa Pladsen staaende Huse, sælges og overdrages ligeledes til Husmanden for 120 et hundrede og tyve Kroner der betales ved hans udstedelse af Vexelobligasjon til Hole Sparebank, mod Sælgerens Endosiment, og bliver selvfølgelig, Husene først Husmandens Eiendom, efter at nærværende Vexelobligasjon er indfriet, eller Eiendommens forpligtelser er overtaget af Andre.
5. Forsaavit Husmanden, opfylder de i denne Contract indgaaede Forpligtelser, og forøvrigt holder sig Lov om Husmandsvæsnet efterrettelig, skal Fæstet vare paa Husmandens og hans Nuværende Kones Levetid. I modsat fald er han forpligtet til at fraflytte og ryddiggjøre Pladsen efter lovlig opsigelse inden første faredag.
6. Nærværende Contract udfærdiges in duplo og overleveres Copien til Husmanden.

Laarvigen den 24 Martis 1877

Til vitterlighed

Joh. Søhoell

Joh. Fjeldstad

John Laarvigen

Jørgen Johansen

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Peter Lyse ved Orlangen

Foto: T.Lindtveit 1976. VOLUND 1979

Bokmanuskriptet "Manns minne"

Vi vet en del om de første årene i Peters liv fordi han laget "Manns minne", et manuskript til en bok, om denne tiden. I manuskriptet kaller Peter seg "Peik". Han forsøkte å få den utgitt i 1982 med hjelp av Gudmund Bakke og Fred Harald Nilsen.^{(9),(10)} Manuskriptet var tenkt som en etterfølger av suksessen "Attved Tyrifjorden". Det lyktes desverre ikke å få utgitt boka.. Norsk Målførearkiv hadde ikke penger, og Hole kommune var lite interessert. Dette var nok meget bittert for Peter. Han var tilhenger av storkommunen, et upopulært standpunkt blant de fleste holeværingene.

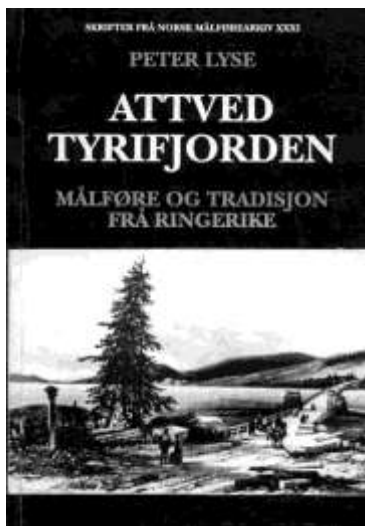
I manuskriptet beskriver Peter sitt fødested Orlangen: "*Den vesle stua låg mellom stranna å kloss inne i veien å hadde løggi der før veien vart bygd, --*".

"Manns minne" inneholder blant annet en reiseskildring fra en Oslo-tur sommeren 1902. Petter gikk sammen med far sin opp Krokkleiva og den gamle Kongeveien til Lommedalen og videre til Stabekk hvor de tok "treinet" til Opegård.⁽¹¹⁾ Der hadde Peter en onkel hvor de ble et par dager. De startet klokken halv fem om morgenen. Teksten er for lang til å gjengis her. I kapitlet "Byturn" gjengis sagn og historier fra Krokskogen.

Peter klager over at han på turen måtte gå med underbukse, det var jo midt på sommeren, men "*mor hass sa at når sjulle ligge borte hos fremne måttan ha unnerbokse, det hadde itno med varmen å jøra*". Han hadde nye "pluggsko" på turen. De var så romme at stortåa butte og ble sår. Han gikk derfor baklengs ned Langebrubakka.

Peter hadde lyst til å se på skuter som lå i fjorden, men far hans skulle kjøpe fotografiplater og kjemikalier, og de gjorde en tur i butikkstrøket. Peter glemmer fort skutene til fordel for de fine butikkene som solgte fiskeutstyr, blikkfløyter, bøker og vørterkaker. Han nevner spesielt en bok som heter "*Båtbyggern*" av Margarete Munthe. Han har åpenbart allerede da fått interesse for båtbygging, men undrer seg litt over at "*ei jente kunne skrive om båtbygging*".

Kopiert fra gammel hjemmeside:

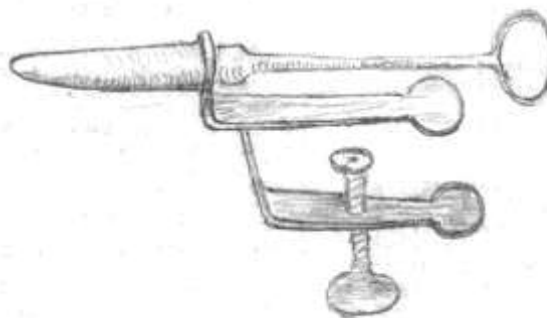

var Inger Frøyset ved Boka er utsołgt fra forlaget.

Attved Tyrifjorden

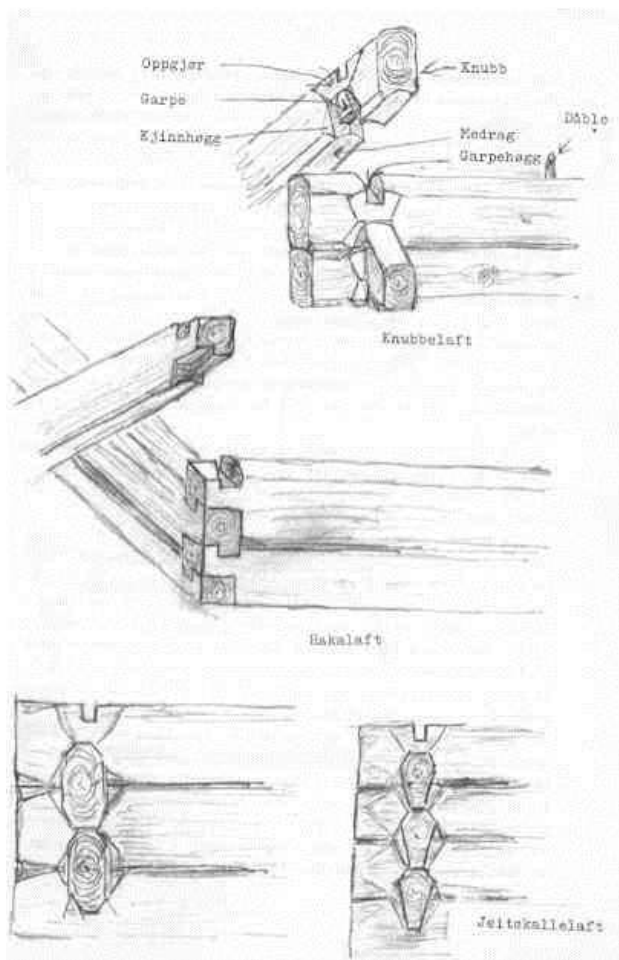
Det Peter nok var mest stolt av var boka han fikk gitt ut på Norsk Målførearkiv på Universitetsforlaget i 1976. Den heter "Attved Tyrifjorden" og er vel den beste skriftlige kilde når det gjelder Ringeriksdialekten. Boka inneholder en omfattende ordliste, tegninger

og beskrivelser av eldre verktøy og utstyr. Den inneholder også en del historier fra distriktet. Medforfatter Universitetet.

Jarn tel å stryke pipekrager på.

Fra "Attved Tyrifjorden", s .132

Fra "Attved Tyrifjorden", s. 111

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Peter og Jenny på Royal Enfield, modell 1916

Foto: VOLUND 1979

Veteranbiler og minneløpet i 1976.

En hendelse i Peters barndom som preget han var bilturen til hollenderen **Petrus Scheltemer Beduin** i 1901.

Minnestein reist i Lærdal

Foto: T. Lindtveit. VOLUND 1977.

Peter så som seksåring Beduin passere Orlangen på vei til Lærdal.⁽¹⁶⁾ Beduin stanset i Hønefoss for å kjøpe bensin på apoteket. Beduins egen beskrivelse av turen finnes i Norsk Teknisk Museums tidsskrift "Volund 1977". Peter glemte aldri det han så, og ble senere en lidenskapelig veteranbil-entusiast. Peter skriver selv om opplevelsen: "*Jeg fikk øye på ei vogn uten hest føre, som kom over brua ved Sundøya, og det varte ikke lenge før den kom ut av svingen ved Kroksund. Jeg hadde aldri sett noe som hadde gått så fort, - det sto ei røyksky etter den, og den larmet, men ikke så mye. Den var rau, og det satt tre eller fire karer i den.*"⁽¹⁷⁾

Peters interesse for biler er inngående beskrevet i Norsk Teknisk Museums tidsskrift "VOLUND 1979".⁽¹⁾

Han tok f.eks. initiativet til et minneløp for veteranbiler fra Oslo til Lærdal i 1976, 75 etter Beduins ferd. Han hogg også ut en minnestein som ble reist i Lærdal.

Etter å ha kjørt motorsykkel i flere år, anskaffet Peter sin første bil, en "Austin 7" i 1928.

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Peters første "Austin 7"

Foto: Utlånt av Marit Frøshaug.

Han byttet til "Austin Ten" i 1933. Denne bilen ble solgt til Einar Trygve Lie, Hallingby rundt 1972. Lie betalte det samme for bilen som Lyse ga i 1933, kr. 5200,-. Lie måtte love å ta godt vare på den. Han har fremdeles (2001) bilen, den er i tip top stand og fullt ut kjørbær.

Rundt 1928 fikk Peter fatt i en "Austin 7", modell 1928. Den hadde "ligget under ei gran" i 17 år. Han restaurerte bilen, og to år etter var den driftsklar.

Peter elsket å "mekke" på biler og bygde opp flere forfalte veteranbiler. Hans evner som bilmekaniker går frem av en episode han forteller fra en tur i Sverige. På hjemtur, ved Karlstad begynte motoren å fuske. Peter demonterte topplokket og fant at en ventil var brent. Han knuste noen flaskeskår med hammer, blandet skårene med olje, og brukte blandingen til å slipe inn ventilen. Etter fire timer var bilen igjen kjørbær.

Peter med sin "Austin 7", nr 2, utstyrt med sports-karosseri.

Foto: T. Lindtveit 1976. VOLUND 1979.

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Gravølet for Hole kommune

Det Peter Lyse er mest kjent for skjedde i forbindelse med kommunesammenslåingen i 1964.

Hole kommunestyre holdt da "gravøl" på Sundvollen hotell. Den kommunale festkomite serverte ulovlig både øl, vin og brennevin. Peter, som var avholdsmann, deltok en stund, sa ingen ting, og gikk hjem. Deretter "*meldte Lyse hele kommunen med lensmann og prest da det ble holdt kommunal fest og servert alkohol uten at bevilling forelå.*" [\(5\)](#). Hendelsen ble omtalt som en morsom historie i mange av landets aviser.

Saken fikk imidlertid et alvorlig etterspill med bøter for hotelleier, ordfører og lensmann. Mange bygdefolk mente at anmeldelsen var en sjofel handling som gikk ut over respekterte og velmenende menn i bygda. Det ble satt igang "kronerulling" for å dekke bøtene.

Det ble også skrevet et "dikt" om tildragelsen. Forfatteren er ukjent, overskriften er: *Havhesten.*

Fanitull fra Hole. Det første verset lyder:

**"I hine hårde dage
på Sundvoll Hotell
da Hole herredstyre
holdt fest en silde kvell
på øl og vin og konjakk
og gammel akevitt
anmeldte Petter Lyse
den hele sulamitt."**

Kopiert fra gammel hjemmeside:

Kildehenvisning

- (1) Norsk Teknisk Museums Tidsskrift "Volund 1979" T. Lindtveit: Peter Lyse.
- (2) Norsk Teknisk Museums Tidsskrift "Volund 1979" s. 84 T. Lindtveit: Peter Lyse.
- (3) Lyses manuskript "Manns minne", s. 33
- (4) Norsk Teknisk Museums Tidsskrift "Volund 1979" s. 88 T. Lindtveit: Peter Lyse.
- (5) "De gamle er eldst" av Børre Aa. Lund. Peter Lyse.
- (6) Ringerikes blad 05.02.1957
- (7) Ringerikes blad 02.06.1976
- (8) Norsk Teknisk Museums Tidsskrift "Volund 1979" s. 96 T. Lindtveit: Peter Lyse.
- (9) "Ringerike" 1987. Peter Lyse ....Fred Harald Nilsen.
- (10) Artikkel i Ringerikes Blad, 1983 (?) av Fred Harald Nilsen
- (11) Lyses manuskript "Manns minne", s. 21
- (12) Norsk Teknisk Museums Tidsskrift "Volund 1979" s. 85 T. Lindtveit: Peter Lyse.
- (13) Lyses manuskript "Manns minne", s. 1
- (14) Kilde: Hans Lauritsen, Sundvollen
- (15) Lyses manuskript Manns minne", s. 3
- (16) Norsk Teknisk Museums Tidsskrift "Volund 1977" s. 7
- (17) "Ringerike" 1970. Den Første bilen --. Peter Lyse.
- (18) Panteattest for bnr nr 51, br. nr 4 og 6 i Hole
- (19) Husmannskontrakt av 24.03.1877. Kopi mottatt av Gerd Lohrviken
- (20) Skyldelingsforretning 27.12.1906 og skjøte tinglyst 11.01.1907 (Br. nr. 4)
- (21) Skyldelingsforretning 14.02.1913 og skjøte tinglyst 02.06.1913. (Br nr. 6)
- (22) Notis i Ringerikes Blad av 12.11.1985 vedr. Lyse og Handikapforbundet
- (23) Ringerikes Blad 11.11.1985
- (24) Gratulasjonsbrev fra Stefanhotellet. Orginal hos Viktil.
- (25) Lydbåndintervju opptatt av Dyre og Jon Rømmesmo
- (26) "Folkeminner fra Hole" av Jon Guldal, s.100